

Grünbergera p. ministra školstva a prehovorila s ním o všetkých otázkach spadajúcich v obor ministerstva školstva. Predovšetkým o otázke židovských učiteľov a profesorov, potom o otázke židovských vysokoškolákov a židovských škôl vôbec. Pán minister prejavil svoje porozumenie pre vývody našej delegácie.

Židovské noviny, 3. 2. 1939, s.1.

Dokument 50

Minister spravodlivosti (pravosúdia) M. Vančo dňa 1. 2. 1939 žiadal Prezídium najvyššieho súdu v Bratislave a Levoči, aby sudcom židovskej národnosti alebo vierovyznania nebola pridelovaná súdna agenda.

Opis.

Čís. 2494/1939-1.

Bratislava, dňa 1. februára 1939.

Prezidiu najvyššieho súdu v Bratislave a Levoči.

Aj predbežne, pokým židovskú otázku snem Slovenskej krajiny nerieši, žiadam, aby sudcom židovskej národnosti alebo židovského vierovyznania nebola pridelovaná súdna agenda, ktorú títo musia vybaviť ako pojednávajúci sudcovia. Odporúčam ich predbežne pridelovať do súdnej agendy nespornej, v ktorej sa otázka sprisahania svedkov, stránok nevyskytuje. Pokiaľ je to možné, treba trvať i na tom, aby sa vo výkone spravodlivosti vhodným spôsobom predišlo prípadom, v ktorých môže dôjsť k sprisahaniu svedkov, stránok sudcami bez akéhokoľvek vierovyznania, čo aj nie židovského pôvodu.

Očakávam presný zoznam týchto osôb so správou o výsledku môjho zákroku.

Minister pravosúdia:
Dr. Vančo⁴⁸ v. r.

SNA, fond Úrad predsedníctva vlády, kartón 35, 929/39.

Dokument 51

⁴⁸ Miloš Vančo (1884-1970) - politik SNS. V druhej a tretej Tisovej vláde počas autonómie minister spravodlivosti (pravosúdia).

Úryvok z radikálnych prejavov Š. Macha a K. Murgaša v Rišňovciach 5. 2. 1939, ktoré sa týkali problematiky Židov.

Na Slovensku nebude viac ani českého ani židovského režimu. Manifestačné shromadenie v Rišňovciach. – Prejavy Š. Macha a K. Murgaša.

Rišňovce, 5. februára. (...) Poslanec Šaňo Mach (...) Radikálne sa započne riešiť i otázka česká, i otázka židovská. My sme chceli byť veľkomyselnými a nechceli sme trestať, ale teraz vidíme, že sme urobili chybu. Musíme postupovať čiste kresťansky. Kto nebude robiť úprimné pokánie, toho musí stihnúť trest. (Tak je). Sjednotili sme u nás všetky strany, ale vidíme, že niekde sa to robilo z vypočítavosti a sa očakáva vhodná chvíľa na prekazenie tohto sjednotenia. Koho sa nám nepodarilo sjednotiť, toho sjednotia dozorci koncentrákov, dozorci väzňov. (Potlesk). (...) Šaňo Mach povedal: Čo sa týka českej a židovskej otázky, máme v programe to, čo sme mali v programe celých 20 rokov. Keby sme tento program zradili, zradili by sme samých seba. Mali sme za 20 rokov heslo „Slovensko Slovákom!“ a toto heslo platí aj dnes a toto heslo nás povedie až do úplného, stopercentného víťazstva. (...) So Židmi, ktorí majú zlato, šperky, bohatstvo, urobili všade poriadok a urobíme ho s nimi aj my. Silou Slovenskej krajiny je práca a kto tu nepracuje, ten tu nebude ani jesť. Kto tu čo nakradol, to sa mu vezme! To je praktické riešenie celej židovskej otázky. (...)

Reč veliteľa K. Murgaša⁴⁹. (...) Hlavná vec je mať ducha a guráž, lebo keby sme my Slováci neboli mali guráž robiť HG, tak dneská nemáme Slovensko. Keď dnes HG a jej jednotlivci tu a tam sa niekde po židovi troška ostrejšie poobzrú, už je z toho veľa kriku. Čo by ale bolo dnes, keby mali sodomiti tú moc, čo máme my? Preto i s tohto miesta odkazujem všetkým židom a Čechom, aby si zapamätali, že hlavný veliteľ HG Karol Sidor dal svojim prvým dôstojníkom dýky a tie dýky majú nápis: Cesta nazpäť nemožná! To znamená, že časy zpred 6. októbra sa nesmú vrátiť. Na Slovensku už nebude ani českého, ani židovského režimu. Minulú nedeľu v Novom Meste na Váhom 14-15 mladých gardistov postavilo sa pred židovské obchody, ktorých je 51, a varovali ľud pred tým, aby nekupoval v židovských obchodoch. A pre túto vec boly hneď všetky bratislavské úrady zalarmované, že garda rabuje a plundruje v Novom Meste n. Váhom. Odišiel som ihneď do Nového Mesta n. V., ale tam nič o tom nevedeli⁵⁰. Dal som si preto zavolať predsedu židovskej náboženskej obce, nejakého pána Löwingerera, a zástupcu židovskej strany, nejakého pána Wohlsteina, a týchto som sa opýtal: „Páni moji, čo vlastne urobili tí gardisti tu v Novom Meste n. Váhom, prečo ste poplašili

⁴⁹ Karol Murgaš (1899-1972), radikál v HSL'S. Počas autonómie čelný predstaviteľ HG.

⁵⁰ Pozri dok. 96.

četníctvo, krajinský úrad, vojsko, že sa tu rabuje,“ a oni vraj nič, oni muzikanti, oni nič neoznámili. Tak som im povedal: „Aby ste vedeli, teraz nechám nastúpiť gardu a poviem jej, aby sama bez rozkazov nič nerobila proti vám, ale vás upozorňujem a varujem, páni židia, že tú gardu, ak vy ju provokovať budete, my na uzde neudržíme. Naučte vašich, že gardisti majú povinnosť počúvať rozkazy slovenskej vlády, že je ich právom chrániť slovenskú národnú a kresťanskú česť a keď vy židia, ktorí ste utiekli s milionmi do Čiech, budete i naďalej urážať slovenské národné a kresťanské ctenie, tak si to vybavíme s vami“⁵¹. My nikdy židom nezabudneme to, čo robili pred 1. novembrom a nikdy nezabudneme, že najviac vrieskali za starým režimom. My sa na tých, ktorých máme v evidencii, podívame. Vieme, ktorí to pisáľkovia písali za Magyarország. My, HG, nepoznáme nijaký židovský majetok a peniaze, my poznáme len slovenský národný mejetok, len slovenský národný kapitál. A z tohto kapitálu úroky patria slovenskému pracujúcemu ľudu. My sme pevne presvedčení, že naša slovenská vláda otázku židovskú na Slovensku rozrieši a my gardisti sa budeme hlásiť na vykonanie tohto zákona.

Milí bratia a sestry! Veľký vodca nemecký, Adolf Hitler, keď jeho hnutie prežívalo krízu, zavolať si svojich starých bojovníkov a povedal im: Nijaké zúfalstvo, nijaká kríza, pôjdeme do útoku a zvíťazíme! Bratia moji, keď Andrej Hlinka čítal rezolúciu piešťanskú⁵², že my sa zapojujeme do frontu protibolševického, tak my máme právo v každom Čechovi, ktorý je marxista a ľavičiar, vidieť nepriateľa národa a ako s takým s ním zúčtujeme! Bratia a sestry! Dosiaľ na Slovensku nezavraždili ani jediného žida, ani jediného Čecha a ani zabíť nebudú. Takou prácou sa my špiniť nebudeme. (...)

Slovák, 7. 2. 1938, s. 4.

Dokument 52

Návrh Rezortu obchodu, priemyslu a živností ministerstva hospodárstva autonómnej vlády zo 7. 2. 1939 zaslaný Predsednicvu slovenskej autonómnej vlády, v ktorom žiadajú vymeniť člena komisie pre riešenie

⁵¹ Karol Murgaš dňa 30. 1. 1939 napísal list v mene Hlavného veliteľstva HG Prezidiu slov. vlády: „Podľa dôvernej správy, obyvateľstvo okresov Piešťany, Myjava, Nové Mesto n./V., je pobúrené chovaním Židov. Ich výroky o slov. vláde a slov. národe sú pohoršivé, ľud sa dá ťažko utíšiť. Možno očakávať každú chvíľu ostré zákroky proti Židom.“ SNA, fond ÚPV, kartón 35, 2160/42.

⁵² K. Murgaš myslí na VII. zjazd HSLŠ v Piešťanoch v roku 1936. Pozri KOČIŠ, A.: Náš siedmy zjazd. Pamätnica VII. zjazdu HSLŠ. 1936.